

Globalizáció és kisebbségi jövőkép felvidékről

írta Jarabik Balázs

kelt Felvidéken, megjelenet az Új Szó oldalain

Érdekes adat hangzott el a szlovákiai magyar kisebbség identitásának mai jellemjegyeivel kapcsolatban a Mécs László Alapítvány által rendezett, Építsük a kölcsönösség hídjait! című konferencián.

Szarka László, a Magyar Tudományos Akadémia Kisebbségkutató Intézetének igazgatója említette, hogy felmérést végeztek a Kárpát-medencei magyar kisebbségek körében arról, milyen mértékben van jelen azonosságtudatukban a közösségformálás cselekvő igyekezete. Kiderült, hogy a szlovákiai magyarság még mindig inkább "sorsközösségnek", mint tudatos "közösségépítő" kisebbségnek tekinti önmagát.

A globalizáció tény. A mai fiatal generációnak mindenképpen. Nekünk nem a jövőt, hanem a jelent testesíti meg. Lehet ellene harcolni, de hasznosabbnak tűnik a javunkra fordítani. Olyan nyílt mozgásteret hozott létre, amelyet nemcsak elfogadnunk, hanem használnunk is kell. Ezt a fiatal generáció – tetszik, nem tetszik – ösztönösen cselekszi. A kérdés így költői: lehet-e, érdemes-e velük szemben kisebbségi jövőképeket kialakítani?

Ez a két gondolat határozza meg a mondanivalóm lényegét. Az egyik a múltban gyökerezik, és azt hiszem, pontosan határozza meg felvidéki magyarságunk egyfajta életérzését. Másfajta életérzés ez, mint az erdélyieké, talán kissé kevésbé "magyaros" és kevésbé aggódó. Természetesen ebben benne van a könnyebb asszimiláció lehetősége is (lásd akár az éppen közzétett népszámlálási adatokat). Véleményem szerint azonban csak akkor merülhet fel az asszimiláció, ha nem tudunk számukra megfelelő paradigmát, jövőképet kialakítani.

A szlovákiai magyarok és a szlovákok évszázados együttélésének nemcsak negatív, hanem pozitív momentumai is vannak. Mivel a történelmi tudatunkra általában az új események vannak nagyobb hatással, fontos megállapítanunk, hogy az együttélés több, kisebb-kisebb vihartól eltekintve a 20. században nem volt a legrosszabb. Bár nem áll rendelkezésemre semmilyen adat, véleményem szerint a felvidéki magyarok nagy része nem tekinti ellenségének a szlovákokat. Ezt az érzést a kommunista évtizedek alatti etnikai feszültségek felszabadulása befolyásolja, hiszen nagyon gyorsan kialakult a szlovák nacionalizmus kevésbé intelligens, kissé korlátolt, de éppen ezért kevésbé veszélyes formája. Fontos hozzátenni, hogy a magyarság egyes jogainak mindig akadtak – rövid-hosszabb ideig tartó – szlovák védelmezői is, így 1991-ben Vladimír Meciar szlovák kormányfő, aki a híres televíziós vitában söpörte le a kisebbségek nyelvi jogainak csorbítására törekvő Jozef Markust.

Jövőképünk részekben

A szlovákiai magyarság véleményét illetően több fontos kérdésben sajnos nem állnak rendelkezésünkre megfelelő kutatási adatok. Tény, hogy hiányoznak a véleményalkotó fórumok, ahol a számunkra fontos kérdéseket több oldalról lehetne megközelíteni, megvitatni, és kialakítani az irányadó elveket.

A jelenlegi hasznos párbeszéd-próbálkozások ellenére nincs olyan hivatalos fórum, ahol a szlovák társadalmi-politikai elit intézményesített keretek között eszmecserét folytathat. Ilyen példa lehet az erdélyi Szövetségi Képviselők Tanácsa.

Ezek a tények hozzájárulnak a gyakori ad hoc módra történő döntésekhez, valamint ahhoz, hogy az MKP gyakran társadalmi légüres térbe kerül. Valljuk be, nehéz úgy vitázni, ha személyes feszültségek csapódnak le szakmai vitákban és jelennek meg fontos döntéseknél – elsősorban politikai szinten. Meggyőződésem, hogy az MKP-val szemben érezhet frusztrációt nemcsak a sikeres vagy nem sikeres

kormányzás kérdésében megosztott szlovákiai magyar társadalom, hanem a társadalmi vita hiánya is okozza.

Az alábbiakban szeretnék megosztani pár olyan gondolatot a közösségi stratégiánkkal kapcsolatban, amelyet én a legfontosabbnak érzek:

Közösségépítés – elsősorban figyelembe véve a szlovákiai magyarság számára politikai mérföldkönek számító európai csatlakozást. Kénytelen vagyok megállni itt egy szóra: kicsoda paradoxon, hogy legfontosabb – intézményesen (MKP), politikailag deklarált – céljához közeledve a szlovákiai magyarság még mindig vajmi keveset tud a csatlakozás céljáról. A másik fontos pont annak a megfogalmazása, mit akarunk elérni az Európai Unióban. Egy igazi közösségnek újabb célokat kell kitűznie, ha a már valamit elértünk. Ide tartozik

Politikai paradigma – 1990-től 1998-ig tartott az út a kormányzásban való szerepvállalásig. Úgy is fogalmazhatnánk, hogy ez volt a szlovákiai magyarság politikai képviselőjének első igazán tudatos lépése a nem etnikai párt demokratikus szerepvállalása irányába. 1998-ban a szlovákiai magyarság túlnyomó többsége elfogadta a kormány szerepet, azóta a politikai elit jó része hozzá is szokott. Ezen túl azonban meg kell találni a természetes egyensúlyt a kormányzati és az ellenzéki szerepkör között, vagyis fel kell hagyni az emocionális politizálással (mindegy, hogy ellenzéki vagy kormányzati). Sokkal nagyobb hangsúlyt kell helyezni a megfelelő (reális) célok megfogalmazására (stratégiai tervezés) és megvalósítására (érdekérvényesítés).

Hálózatépítés – meg kell teremteni a minél nagyobb számú és szervezeten működő hálózatok feltételeit. Bár a nemzeti közösségünk egésze szempontjából fontos, de (elnézést) régimódi, valamikor valóban tömegbázisra épülő szervezeteink (például a Csemadok) a mai fiatalok számára már nem jelentenek kihívást. Olyan hálózatokat (network) kell számukra létrehozni, amelyben lehetőséget, vonzerőt, szakmai, társadalmi többletet találhatnak. Hogy ne menjünk messzire, a Kalligram Alapítvány Jogi Elemzőközpontja is ilyen szervezet. De ilyenek (lehetnek) sok esetben a regionális és helyi szerveződésű Csemadok-szervezetek is, amennyiben megfelelően irányítják őket. A gondot a megfelelő szervezési munka – a humán és anyagi erőforrás megteremtése jelenti.

Érdekérvényesítés – a politikai érdekérvényesítés mellett meg kell erősíteni a civil érdekérvényesítést. Így könnyebben és hatékonyabban kapcsolhatók be a közösség életébe mindazok, akik nem politikai keretek között szeretnék segíteni közösségünket.

Stratégiaépítés – közhely, hogy a globalizáció szélesebb körben biztosít lehetőségeket. A szlovákiai magyarok túlnyomó többsége támogatja az EU- és a NATO-csatlakozást. Tíz éve a szlovákiai magyarságot arról próbálja meggyőzni a politikai elit, hogy az európai integráció a legfontosabb cél, amellyel óhatatlanul is olyan érzést kelt, hogy a csatlakozással minden megoldódik. Ehhez hozzájárul az EU-ban könnyebben megvalósítható magyar-magyar integráció gondolata és határok nélküli élet érzése. Mindamelllett még mindig nem tudjuk, mi fán terem az EU, hogyan működik, segítségével mit tudunk elérni, és mit nyújthatunk mi az EU-nak.

Regionalizálódás – a decentralizációs folyamatok felerősödése a közeljövőben várható. Többször elhangzott, hogy Európa a régiók közössége lesz. Erre azonban a megfelelően fel kell készülni. Valószínűsíthető, hogy a magyar-magyar integráció sem országrészek integrációja lesz, hanem sokkal inkább a természetes régiók (gazdasági) öszszefonódása.

Szlovák-magyar párbeszéd – az érdekérvényesítés útján nem lehet megkerülni a többségi szlovák nemzetet – a civil szervezetek az érdekérvényesítés élén járhatnak a sokkal rugalmasabb kommunikációs csatornák kiépítésével. Számolni kell azzal, hogy a szlovák értelmiség nagyobb hatással lehet a belpolitika alakulására is, tehát ezek a csatornáknak nagyobb jelentőségük lehet, mint eddig.

Stratégiai tényezők

Minden tisztelem az idősebb generációé, de a legfontosabb tényező a fiatal generáció. Kire építjük stratégiánkat, ha nem rájuk? Éppen ezért velük együtt kell megtenni a lépéseket. A fiatal generáció közös nevezője az érvényesülni akarás. Egy zárt hierarchiában élő kis közösség a már globalizáció hatásait saját bőrükön tapasztaló fiatalokat nem elégítheti ki. Ez érvényes a közösség legfontosabb – kulturális, oktatási

és politikai – intézményeire is. Politikai elitünk a fiatal generáció ez irányú törekvéseit magyarázza rendszeresen félre. Ez a vágy nem a mindenáron politikai szerephez való jutás vágya, hanem a nyitottabb intézményi rendszer működtetéséé.

Fontos stratégiai tényezők számít ezért tehát:

- a fiatalok bevonása a szellemi-kulturális életbe, modern alapon működő hálózatok létrehozásával,
- az e-generáció fejlesztése (új példaként akár az Új Szó-online fórumai is felhozhatók)
- alternatívák, lehetőségek teremtése a fiatalok bevonására közösségünk életébe, a lehet legtöbb területen.

A korreferátum elején elhangzott felmérési adat mutatja, közösségünk alapvető élménye alapján véve még mindig egy trauma. Főleg ennek köszönhetően tekintjük önmagunkat sorsközösségnek. Ahhoz azonban, hogy az új Európában megálljuk a helyünket, tudatos és eredményes kisebbségértő munkát kell végeznünk. Nyújtani is kell valamit Európának, nem csak (el)várni.

Pozitív élmények, sikerek értékelése, a trauma csökkentése a szembenállás mellett az együttélés gyakorlása – erre főleg a regionális struktúra kialakítását lehet felhasználni. A mai fiataloknak sikerélményre van szükségük. Olyan nemzeti közösséghez akarnak tartozni, amelyre büszkék lehetnek, nem az "Isten is minket ver" szövegek miatt, hanem mert más nemzetek és önmagunk által is elismertek vagyunk. Érdekes példa lehet erre a Fidesz jelenlegi kampánya. A Fidesz vezetői ráéreztek, hogy a mai, globalizált világban élő fiataloknak nem a siránkozás, hanem a lehetőségek kihasználása, valamint az ebből fakadó sikerélmény a fontos. A "Merjünk nagyok lenni" típusú szlogenek nem minden esetben a magyarság nagyságáról szólnak, hanem immáron a fiatal generációk által elért eredményekkel együtt hatnak pozitívan a fiatal(abb) magyar nemzedékre.

Nemzeti közösségünk legfontosabb feladata tehát adott. Sorsközösségből közösségépítő, modern európai kisebbséggé válni. Olyan közösségnek, amely tisztában van önmagával, hosszú távú és rövid távú céljaival, feladataival, de lehetőségeivel is. Bár barátaim óvtak, hogy megjelenjek ezen a rendezvényen, úgy gondoltam, akár ez a fórum is elősegítheti a kisebbségi jövőkép körvonalazódását. De mindenképpen hozzájárulhat ahhoz, hogy halljuk, ki hogyan gondolja.

(Elhangzott az MVSZ által szervezett Magyar nemzetstratégia a XXI. században című konferencián, Komáromban, 2001. december 1-jén)

írta Jarabik Balázs
forrás: Új Szó